

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-וילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

בלוג מס' 62: מקומו של הבלוג באקדמיה

מדי פעם לפעם אני פוגש מישהו שקורא את הבלוג שלי. בין התגובות השונות, התגובה השכיחה ביותר על עצם כתיבת הבלוג היא: "כל הכבוד – איזה רעיון מקורי!" בדרך כלל, צר לי לאכזב את המגיבים (ואולי גם כמה קוראים אחרים) אולם הרעיון לכתוב בלוג הוא לכל היותר רעיון מקורי רק בזירת האקדמיה הישראלית (ואם מישהו מכיר עוד איש אקדמיה שכותב בלוג באורך פחות או יותר קבוע, אשמח לשמוע על כך). שהרי בחו"ל התופעה שכיחה למדי. מה לעשות – אך אין לי כאן כל "זכות יוצרים".

מספר הבלוגים בארה"ב של – או עבור – אקדמאים נאמד באלפים. בשיטוט מבוקר ומכוון נדהמתי לגלות אוצר בלום של "פעילות אקדמית" הרחק מעין הציבור, שעדיין חי בעולם המוחשי בלבד. המקצועות, הנושאים, הסוגיות בהם עוסקים בלוגים אלה רחב כמו האקדמיה עצמה – מספרות עכשוויות (<http://www.thevalve.org>) – ראו את רשימת 100 הבלוגים השונים בספרות בלבד, צד שמאל בדף השער, במחצית התחתית של הדף) ופילוסופיה (<http://www.webamused.com/blogosophy>) ועד המדעים המדויקים (<http://www.pandasthumb.org>) וכל נושא אפשרי באמצע (רוצים לקרוא את ההגיגים האחרונים במחשבה מדינית? ראו <http://www.politicaltheory.info/weblogs.htm> – אבל יש להקליק על כתובת זו רק אם תהיו מוכנים לבלות שעות על שעות בשיטוט אין-סופי בין בלוגים אקדמיים מלומדים יותר ומלומדים פחות).

נשאלות כמה שאלות בקשר לעולם "נסתר" זה. ראשית, מדוע? למה שכל כך הרבה אנשי אקדמיה ישקיעו זמן יקר (ויש מבקרים שיגידו "יבזבזו" את זמנם) בהעלאת הגיגים לחלל הסייבר-ספייס? כמובן, לא ערכתי סקר (הרי הבלוג מיועד בעיקר להגיגים ולא למחקרים), אך נדמה לי שהסיבה לכך אינה נעוצה בחיפוש אחרי הילה כלשהי – חוקר רציני בכל מקרה מפרסם מאמרים וספרים, כך ששמו יוצא למרחקים – אלא, כמה פרזואי, היא תוצר של תסכול. קצב הפרסום המדעי בעולם האקדמיה כל כך איטי – בממוצע כשנתיים ממשלוח המאמר לכתב-העת עד לפרסומו הלכה למעשה – שהרבה חוקרים מרגישים צורך גם לפרסם מיידית ולקבל משוב לא פחות מידי על כך מהקוראים. ומכאן לשאלה השנייה...

מיהם הקוראים? לפי התרשמותי (התרשמות מאד לא "מבוססת", מפאת המספר העצום של בלוגים אקדמיים), רובם הם עמיתים למקצוע. כלומר, כאן מסתתרת בעיה אחרת שמציקה לחוקר המצוי: הקושי "להתחבר" לאנשי המקצוע ולנהל דיון מקצועי רציני. כמובן, אינני טוען שכל בלוג כזה כולל בתוכו פנינים בלבד (כמו בכל מדיום אחר, ישנם כאן לא מעט שטויות וסתם "רעיונות בלון"), אך כן התרשמתי מהדיון הנוקב והמעמיק בסוגיות של ענייני דיומא – לא שליפות מן המותן אלא טענות מבוססות על מחקר, נתונים, קריאה מלומדת וכו'.

איפה יש לאיש אקדמיה הזדמנות לשיח מתורבת שכזה (אפילו אם סגנון הכתיבה גולש מדי פעם לכיוון הברוטאלי)? רק זירה אחת: כנסים מקצועיים. אולם, אלה הפכו מזמן להמוניים ולחוצים בזמן (בכנס בינלאומי שהשתתפתי ביוני השנה, "הצלחתי" לשבת בשישה מושבים ביום אחד, כל מושב עם ארבע הרצאות + מגיב). ואם כבר מצליחים לנהל שיחה עם עמיתים מסביב לשולחן מסעדה או בקפיטריה, אזי מדובר במקסימום ארבעה-חמישה עמיתים. לא בדיוק מאגר לדיון רחב היקף.

כל בלוג, לעומת זאת, מושך בדיוק את אותם עשרות-מאות עמיתים המעוניינים בתת-תחום מסוים ועליו ניתן "להיאבק" אינטלקטואלית. במלים פשוטות, הבלוג הופך את לזירה

המרכזית בה ניתן להגשים את החיים האינטלקטואליים, שבשלהם בעצם הגענו לאקדמיה. יתרה מזאת, פה ניתן ללמוד הרבה דברים חשובים ועדכניים ללא תיווך אמצעי התקשורת (שלעתים קרובות מעוותים את הממצאים, לפעמים מתוך בורות). במלים אחרות: הבלוג נותן הזדמנות לא רק להשמיע אלא גם לשמוע, ללא העיכוב של השנתיים בפרסום דברים בכתבי-עת רגילים.

כל זה, כמובן, אינו אומר שבעולם הבלוג האקדמי הכל ורוד. ניתן לחלק את הסוגיה הבאה לשתי אוכלוסיות: בעלי תקן וקביעות ואלה שטרם מצאו מקום קבוע. עבור הראשונים, הבלוג האקדמי מציע לא מעט יתרונות ללא הרבה חסרונות (חוץ מבזבוז זמן חלקי בהפרדת המוץ מן התבן). אולם, עבור האוכלוסייה השנייה, קיימות לא מעט סכנות. העיקרית: אין חופש אקדמי עבור מי שרוצה להתקבל לעבודה. כל מחלקה רשאית להפעיל שיקול דעת בנוגע לשורה של קריטריונים בתהליך העסקת מרצה חדש ואין חייבת לתת דין וחשבון מדוע בסופו של תהליך, מדוע הועסקה פלונית ולא אלמונית. אך יותר ויותר מעסיקים (לא רק בעולם האקדמי כמובן; התופעה התחילה בעולם העסקים) פונים גם לעולם הווירטואלי ללמוד על המועמד: מהו חושבו, מהו טוען, כיצד מתנהג. כמובן, אין כאן עניין של "צנעת הפרט" מאחר שהרשת מהווה רשות הרבים לא פחות מהרחוב הראשי בעיר.

הבלוגים – כולל הטוקבטים (דיונים בעקבות ההודעה המקורית) – נוטים להיות די חופשיים, אפילו יותר מדיונים בעולם "החיצון". זאת כתוצאה מהתופעה הידועה של אנונימיות מדומה: מאחר שלא רואים את בְּרִי השיח, המתדיינים נוטים להיות יותר "פתוחים" מאשר הם נוהגים להיות בשיחות בהם רואים אחד את השנייה. כך, לא רק שהחשיפה יותר חדה אלא היא נשמרת ברשת – שלא כמו שיחה בעל פה אשר מתאדית אחרי כמה שניות. מרצים צעירים – ראו הוזהרתם!

כמובן, מרצה נמרץ יכול לנצל את הבלוג גם למטרות פדגוגיות עם הסטודנטים. למשל, בקורסים של מדעי המדינה או תקשורת ניתן לדרוש מכל סטודנט לרשום בלוג שוטף במהלך שנת הלימודים, בו מחברים בין החומר הנלמד וענייני דיומא. בשיטה כזו הסטודנט נאלץ ליישם את חומר הנלמד ולא רק לשנן ולהקיא אותו בסוף השנה. גם המרצה יכול לכתוב בלוג עבור הסטודנטים כדי להראות להם כיצד (ועד כמה) חומר הקורס אינו ערטילאי.

השורה התחתונה: הבלוג אינו סתם קוריוז בנוף האקדמי אלא הפך מזמן ל"מדיום" רציני ופופולארי אשר משרת כמה פונקציות חשובות עבור הקהילייה האקדמית. אז בוודאי אין מקוריות במה שאני עושה כאן מדי שבוע. מאידך גיסא, בלוג זה משתייך לעשייה אקדמית ענפה ורצינית למדי. שווה לכם להעמיק קצת יותר בעולם מרתק זה.

wilzis@mail.biu.ac.il